

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

« ____ » _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ**

ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ

ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Виконавець:

студентка ФЕУВ, VI курсу ФЕУП
Завгороднєва Олександра Олександрівна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Доброва Наталя Василівна _____

Одеса – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	
1.1. Сутність та структура туристичної галузі України	7
1.2. Готельний бізнес як складова туристичної галузі	15
1.3. Міжнародний досвід розвитку готельного бізнесу	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
2.1. Стан готельного бізнесу в Одеській області та його місце в готельній сфері України.....	30
2.2. Конкурентні переваги та обмеження перспектив розвитку готельного бізнесу в Одеській області.....	43
2.3. Напрямки державного регулювання готельного бізнесу в Одеській області.....	50
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
3.1. Прогнозні тенденції розвитку готельного бізнесу в Одеській області.....	59
3.2. Перспективи розвитку готельного бізнесу Одеської області.....	65
3.3. Впровадження зарубіжного досвіду щодо розвитку готельного бізнесу Одеської області.....	70
ВИСНОВКИ	80
Список використаних джерел	83
Додатки	90

ВСТУП

Актуальність теми. Туристична галузь як комплексний різновид економічної діяльності описується високим ступенем еластичності до природних (екологічних), загальноекономічних, соціальних і політичних змін у будь-якій державі, не виключаючи і Україну. Тому, перспективним напрямом економічного і соціального розвитку є туристична сфера. Зокрема, найважливішим напрямом туристичної інфраструктури є забезпечення туристів місцем проживання.

Складність ситуації в туристичному секторі національної економіки України полягає в тому, що він перебуває під негативним впливом системи чинників мега-, макро- та мезосередовища, непередбачуваних за своїм характером. Таке становище потребує постійного моніторингу подій, запровадження заходів для зменшення впливу негативних чинників, ринкових досліджень змін геопросторових векторів туристичних потоків з метою швидкого реагування на задоволення відкладеного платоспроможного попиту споживачів, розроблення стратегічних напрямів відновлення і розвитку туризму на засадах сталого розвитку.

На сьогоднішній день, розгляд готельного бізнесу в розрізі туристичного набуває особливого значення та має новизну, адже дослідженням даного питання в сукупності, українські та іноземні вчені не займались. Особливу актуальність набувають проблеми забезпечення відповідного рівня якості послуг підприємств індустрії гостинності за умови недостатнього досвіду її розвитку в Україні, а також недосконала структура готельного бізнесу. Такі обставини вимагають перегляду обрання відповідного типу місця розміщення та структури загалом, а також засад управління на підприємствах готельного бізнесу з позицій розроблення, забезпечення, досягнення та систематичного підвищення рівня якості послуг для їх повноцінного споживання.

Розвиток сфери туризму, як стратегічно важливого в контексті розвитку Одеської області неможливо не помітити, адже збільшення кількості туристів

підвищує доходи в місцевий бюджет. Але за інформацією поданою офіційними органами статистики, на сьогоднішній день, в Одеській області відсутня достатня кількість місць розміщення різного типу, при наявному потоку туристів. Як іноземний клієнт, так і український, віддає перевагу ранньому бронюванню місця розміщення, щоб мінімізувати ризики. Тобто, навіть при відміні заїзду, кошти внесені за бронювання зараховуються на рахунок відповідного місця розміщення, а в кошторисі витрат, витрати на проживання у готелі складають близько 30-50% загальної суми запланованої на відпочинок. Отже, чим більший потік туристів до країни, тим активніше розвивається та розширюється готельний бізнес. Не менш важливим фактором в розвитку готельного бізнесу є створення сприятливого клімату для залучення міжнародних інвестицій, для фінансування будівництва нових і реконструкції вже діючих об'єктів гостинності .

Дослідження туристичної галузі знайшли своє відображення у роботах як українських, так і іноземних науковців О. А. Мельниченко, В. О. Шведун, В.А. Гречишкіна, Р. А. Козловський, Н.І. Моїсєєва, а дослідження питань пов'язаних з готельним бізнесом висвітлені у роботах Л.В. Оболонцева, О.В. Борисова, Ю.А. Земліна, Т.І. Ткаченко.

Незважаючи на вагомий науковий доробок вищезгаданих вчених, та з огляду на специфіку ринку, що динамічно розвивається, проблема розвитку готельного бізнесу в контексті розвитку туристичної галузі не зникає.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти перспектив розвитку готельного бізнесу Одеської області.

Для досягнення поставленої мети необхідно реалізувати конкретні завдання.

1. Визначити сутність та структуру туристичної галузі України.
2. Охарактеризувати готельний бізнес як складову туристичної галузі.
3. Визначити міжнародний досвід розвитку готельного бізнесу.
4. Проаналізувати стан готельного бізнесу в Одеській області.

5. Визначити конкурентні переваги та обмеження перспектив розвитку готельного бізнесу в Одеській області.

6. Охарактеризувати напрямки державного регулювання готельного бізнесу в Одеській області.

7. Проаналізувати прогностичні тенденції розвитку готельного бізнесу в Одеській області.

8. Визначити перспективи розвитку готельного бізнесу в Одеській області.

9. Обґрунтувати впровадження зарубіжного досвіду щодо розвитку готельного бізнесу Одеської області.

Об'єкт дослідження – процес розвитку готельного бізнесу як складової туристичної галузі в Одеській області.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів обґрунтування перспектив розвитку готельного бізнесу.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у кваліфікаційної роботі завдань використовувались наступні методи:

– загальнонаукові – для вивчення теоретичних аспектів теми, визначення сутності певних категорій;

– методи узагальнення та систематизації – для виявлення причин та проблем при функціонуванні готельного бізнесу;

– економіко-математичні – для проведення розрахунків та надання інформації яка потребує відповідної обробки;

– табличний та графічний – для візуалізації результатів проведеного дослідження та висвітлення прогнозу.

В процесі обробки інформації використовувалась комп'ютерна програма Microsoft Excel та «Статистика».

Інформаційну базу дослідження складають: нормативно-правові акти України, наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, матеріали наукових конференцій і досліджень, навчально-методичні

матеріали, звіти та аналітичні матеріали готельних та туристичних агенцій, офіційні статистичні данні.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами проведених досліджень опублікована стаття.

Завгороднєва А. А. Проблеми та перспективи розвитку готельного бізнесу в сучасних умовах як підґрунтя туристичної галузі / Н.В. Доброва, А. А. Завгороднєва// Науковий студентський вісник. Одеський національний економічний університет. Факультет економіки та управління підприємництвом. – 2019. – № 31.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження щодо обґрунтування перспектив розвитку туристичної галузі (на прикладі готельного бізнесу Одеської області), можна зробити висновки.

1. Проведений аналіз говорить про те, що Одна із найбільш диференційованих галузей економіки будь-якої країни, що водночас забезпечує міжнародну пізнаваність, виступає суттєвим «донором» валютних доходів держави та є, практично, найвигіднішою формою експорту, оскільки вилучає фінансові ресурси з інших держав без сплати митних платежів – є туризмом. Компонентна структура туристичної індустрії – це сукупність різноманітних субгалузей, окремих секторів і видів рекреаційної діяльності, які розкривають особливості її функціонування і розвитку в межах певного географічного простору.

2. Визначена роль готельного господарства як головної складової сектору розміщення туристичної галузі України. Україна, яка націлена на курс інтеграції в європейські структури, поступово стає для європейських туристів привабливішою. У готельному бізнесі України на сучасному етапі є чимало проблем, однак вони поступово долаються, компанії розвиваються, переймають досвід у закордонних партнерів з всесвітньовідомими брендами, які, в свою чергу, входячи на український ринок, стимулюють зростання рівня наданих послуг.

3. З аналізу міжнародного досвіду слідує, що можна перейняти наступні напрямки розвитку готельного бізнесу: створення унікального продукту - власної філософії обслуговування та її персоналізація; екологізація оздоблення місць розміщення та їх функціонування; створення локальних мереж, які переростають у міжнародні; диверсифікація послуг та впровадження сучасних розробок у сфері комп'ютерних технологій та програмного забезпечення в управлінні готелем.

4. Проведений аналіз готельного бізнесу Одеської області та його місце в готельній сфері України показав, що на сьогоднішній день по таким вагомим показникам як доходи від надання послуг розміщення; кількість осіб, які перебували в колективних місцях розміщення; кількість установ короткочасного розміщення та кількість місць у них – місто Одеса та Одеська область, займає лідируючі позиції (періодично змагаючись з м. Київ та Львівською областю). Аналіз категорії готелів показав, що більшість закладів розміщення не мають категорії, а в секторі «категорійних» готелів, існує потреба в п'ятизіркових та тризіркових закладах розміщення

5. Проведена оцінка сучасного стану сфери гостинності Одеської області дозволяє виділити її конкурентні переваги, зокрема: оптимальні умови клімату, наявність моря, розвинену інфраструктуру, можливості для розвитку різних видів туристичних послуг. Поряд з тим, існують чинники, що обмежують розвиток готельного бізнесу: недосконалість чинного законодавства, політична ситуація в країні, відсутність великих туристичних операторів, продаж, або передача в оренду землі курортно-рекреаційного призначення яка використовується не в відповідних цілях, тощо. Для розв'язання комплексу проблем, треба вжити такі заходи: розвивати систему готельного менеджменту, набирати кваліфіковані кадри, створювати унікальні системи надання послуг, залучати інвестиційні кошти, аналізувати економічну кон'юнктуру ринку та своєчасно реагувати на зміни в ній.

6. Проведена характеристика діючої нормативно-правової бази, її недоліки та принципи функціонування показує, що спираючись на інтенсифікацією процесів готельної індустрії під впливом численних факторів як внутрішньої, так і зовнішньої природи, необхідно вдосконалити такі аспекти нормативно-правового забезпечення готельного господарства як стандартизація, сертифікація та переглянути існуючі Закони України, тому що вони є важливим підґрунтям готельного бізнесу. Доведено, що якість готельного господарства як інтегрованої підсистеми туризму та сфери послуг значною мірою залежить від ефективності державної політики, одним з

найважливіших способів реалізації якої в умовах розвитку готельного бізнесу, що склалися на ринку, виступає державна підтримка цієї галузі.

7. Спрогнозовані тенденції розвитку готельного бізнесу м. Одеса та Одеської області свідчать про факти збільшення кількості колективних місць розміщення, середньої вартості номеру та доходів від надання послуг колективними засобами розміщення. Результати прогнозування свідчать, що найбільший потенціал впливу на туристичні потоки мають фактор часу та середня вартість номеру, що необхідно брати до уваги готельєрам та місцевій владі. При цьому всьому, спостерігатиметься загальне збільшення туристичних потоків в Одеській області, які не можуть бути повністю забезпечені при наявній кількості закладів розміщення та місць в них. Зазначена потреба в додаткових місцях розміщення.

8. Обґрунтування перспектив розвитку готельного бізнесу Одеської області на прикладі готелів «MGallery», «Пале Рояль», та «Дерібас» свідчить, що позитивні результати функціонування спостерігаються в усіх обраних засобах розміщення, але спираючись на отримані результати дослідження, можна сказати, що для оптимального забезпечення наявних туристичних потоків, виникає потреба в збільшенні готелів саме тризіркової категорії.

9. Розроблені рекомендації щодо впровадження зарубіжного досвіду в розвитку готельного бізнесу Одеської області дозволили виділити основні напрями вдосконалення: впровадження автоматизованих систем управління (АСУ) готелем, які дозволять значною мірою знизити витрати та розв'язувати задачі управління; використання «зелених технологій» для поліпшення екологічної ситуації в регіоні, створенню позитивного іміджу та економії; програми лояльності для клієнтів, які дозволяють втримати цікавість вже існуючої клієнтської бази, привабити нових гостей та спростити процедуру ідентифікації; створення унікального продукту - місць розміщення виключно для жінок, та з позначкою «adults only», що дозволить розширити існуючу систему у готельному бізнесі та створити новий сегмент споживачів готельних послуг

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 325/95-ВР. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95> (дата звернення: 10.10.2019)
2. Мельниченко О. А., Шведун В. О. Особливості розвитку індустрії туризму : монографія. Харків : НУЦЗУ , 2017. 153 с.
3. Козловський Р. Д. Україна: туристичний рух. *Український туризм*. 2014. № 1. С. 26–28.
4. Гречишкіна Е. А. Механізм управління сталим розвитком регіонального туризму. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 150–159.
5. Дунаєв І. В. Ціннісні цілі модернізації регіональної економіки крізь призму принципу «розумної спеціалізації». *Аналітика і влада*. 2014. №9. С. 24–28.
6. Моїсєєва Н.І. Інноваційний розвиток туристичної сфери регіону : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2018. 330 с.
7. Державна служба статистики України. *Колективні засоби розміщування в Україні*. 2018. URL: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 12.10.2019)
8. Рейтингові оцінки конкурентоспроможності українського туризму. *Економічний дискусійний клуб* : веб-сайт. URL: <http://edclub.com.ua/analitika> (дата звернення: 08.11.2019)
9. Саричев В. І. Стан та перспективи світової та національної сфер туризму в контексті людського розвитку. *Статистика України*. 2014. № 2. С. 80–84.
9. Сірик А. Д. Державне регулювання ринку туристичних послуг України. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 2. С. 100–104.
10. Яковенко Е. В. Механізм та проблеми розвитку інноваційних процесів у туризмі : монографія Чернівці : ЧТЕІ, 2015. 201 с.
11. Саух І. В. Державне регулювання розвитку туризму: сутність поняття та проблемні визначення. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 59–66.

12. Борисова О. В. Тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. *Вісник Харківського державного університету*. 2015. № 2. С. 33–38.
13. Український туризм в аналітиці. *Економічний дискусійний клуб* : веб-сайт. URL: <http://edclub.com.ua/analityka> (дата звернення: 14.11.2019)
14. Оболенцева Л.В. Готельний бізнес України: тенденції та перспективи розвитку : підручник. Харків : Університетська книга, 2016. 345 с. URL: <http://www.ahmerov.com/book>
15. Земліна Ю. А. Тенденції розвитку готельного бізнесу в Україні : монографія. Київ : ВННМН, 2019. 412 с.
16. Усі прапори в гості: чим живе готельний бізнес в українських реаліях. *Forbes Україна* : веб-сайт. URL: <http://forbes.net.ua> (дата звернення: 16.11.2019)
17. Підсумки на готельному ринку України Investment-estate. Інвестиції, комерційна нерухомість, земля, бізнес. *Інвестиційна база нерухомості* : веб-сайт. URL: <https://investment-estate.com/>
18. Ткаченко Т.І, Мельниченко С. В. Стратегічний розвиток туристичного бізнесу: монографія. Київ : ОПРСС, 2015. 596 с.
19. Мацеха Д.С., Бурий С.А. Туристичний бізнес та готельне господарство у перспективі. *Науковий вісник Хмельницького національного університету*. 2014. №5. С. 43–47.
20. Донченко Л.М. Гостьовий будинок. Проблеми та перспективи туризму. *Державне управління*. 2017. №1. С. 37–42.
21. Осипенко К. В. Фактори розвитку міжнародної конкурентоспроможності туристичних регіонів світу. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2017. Вип. 148. С. 49-53.
22. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : проект / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України URL: <http://www.kmu.gov.ua>
23. Саричев В. І. Стан та перспективи світової та національної сфер туризму в контексті людського розвитку. *Статистика України*. 2014. Вип. 2. С. 80–84.

24. Шевченко С. А. Перспективи європейської інтеграції ринку туристичних послуг України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 23. С. 124–130.
25. Охріменко А. Д. Досвід європейських країн у розвитку туризму. *Вісник Львівського політехнічного університету*. 2014. Вип. 34. С. 160–167
26. Писаревський І. М. Тенденції розвитку готельного господарства в регіонах: вектор пріоритетів. *Економіка та управління в туризмі і готельному господарстві*. 2017. № 115. С. 83–87.
27. Галиця І. О., Мельник І. Л. Нові аспекти управління в туристичній індустрії : навч. посіб. Вид. 1-ше. Київ, 2014. 161 с.
28. Гарбера О. Є. Організація туристичної діяльності в системі світового ринку послуг. *Економіка та держава*. 2015. Вип. 10. С. 86–89.
29. Гуменюк В. А. Конкурентоздатність туристичного господарства України на тлі глобальних тенденцій в цій сфері. *Вісник антимонopolного комітету України*. 2016. Вип. 2. С. 72-80.
30. Іванова З. О. Концепція удосконалення інструментарію управління розвитком туристичної привабливості вітчизняних територій. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. Вип. 8. С. 183–186.
31. Моїсєєва Н. І. Інноваційність туристичної сфери регіону в умовах сталого розвитку: стратегічний вимір : дис. ... д-ра е.-х. наук : 08.05.2019 / Одеськ. нац. академ. харч. техн. Одеса, 2019. 523 с.
32. Шепелюк С. І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні. *Вісник ДІТБ*. 2013. Вип. 17. С. 262–268
33. Папп В. В. Розвиток сфери туризму в контексті Євроінтеграційних процесів в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2015. Вип. 97. С. 96–102
34. Січка І. І. Аналіз особливостей та розвитку туристичного ринку України. *Вісник Мукачівського державного університету 2015 Вип. 47 С.161–164*.

35. Туристична галузь: щорічний бюлетень. *Головне управління статистики в Одеській області* : веб-сайт. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2019)
36. Місця розміщення: щорічний бюлетень. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2019)
37. Капліна А. С. Організаційно-економічний механізм управління розвитком підприємств готельного господарства: дис. канд-та е.-х. наук: 10.12.2016 / Полт. ун-т. ем-ки. та торг. Полтава, 2016. 227 с.
38. Об'єми готельного бізнесу. *Клуб готельєрів та рестораторів*: веб-сайт. URL: <http://hoteliero.club> (дата звернення: 22.10.2019).
39. Сидорук, В. О. Проблеми розвитку готельної індустрії в регіоні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2012. Вип. 33. С. 187–189.
40. Левковська Л. Р., Чабан Р. Д., Мунін Г. А., Стан і перспективи розвитку туризму та готельного бізнесу в Україні. *Економіка України*. 2016. №6. С. 31–436.
41. Сегеда І. В. Організаційне забезпечення управління готельним господарством регіону : дис. ... канд.-та е.-х. наук : 16.10.2018 / Харк. нац. ун-т. міськ. гос-ва. Ім.Бекетова Харків, 2018. 196 с.
42. Лупич О. О. Формування конкурентоспроможного готельного господарства регіону : дис. ... канд.-та е.-х. наук : 10.04.2017 / Уж. нац. ун-т. Ужгород, 2017. 285 с.
43. Кривовязюк І. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2013. 456 с.
44. Охота В. І. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств готельної індустрії. *Вісник Тернопільського національного економічного університету економіки та торгівлі*. 2017. Вип. 4. С. 46-49.
45. Жуков А. В. Забезпечення конкурентоспроможності готельних послуг на основі залучення інтенсивних програм. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2014. Вип. 120. С. 121–127.

46. Кузнецова Н. М. Науково-методичні підходи до визначення стратегічних напрямків конкурентоспроможності готельних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015. Вип. 41. С. 54—59.
47. Подлепіна П. О. Конкурентоспроможність як чинник підвищення ефективності функціонування готельних підприємств. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2013. Вип. 1041. С. 128—131.
48. Шаповалова О. М. Інноваційна діяльність, як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. Вип. 16. С. 224—228.
49. Донець А. А. Методичний підхід до діагностики конкурентоспроможності готельних підприємств. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. Вип. 1. С. 58—64.
50. Малюга Л.М. Формування конкурентоспроможності готельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 216—219.
51. Колесніченко А. С. Нормативно-правове регулювання та державна підтримка розвитку готельної індустрії як індустрії туризму. *Вісник Харківського політехнічного інституту*. 2013. Вип. 3. С. 38—42.
52. Бакеренко Н. П. Особливості діяльності підприємств готельної індустрії. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23. С. 168—176.
53. Байлик С. І. Організація готельного господарства: навч. посіб. Вид. 3-ге, переробл. і допов. Харків, 2015. 329 с.
54. Романенко І. Д. Нормативно-правове регулювання діяльності готельної сфери. *Вісник Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*. 2016. Вип. 1. С. 66—69.
55. Скибінський С. В., Іванова Л. О., Моргун О. Ф. Правові реалії у регулюванні діяльності готельного бізнесу. *Вісник Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова*. 2016. Вип. 1. С. 74—78.

56. Порядок справляння туристичного збору. *Державна фіскальна служба України* : веб-сайт. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 19.10.2019).
57. Туристичний збір в Одесі буде єдиним та мінімальним. *Всесвітній клуб одеситів* : веб-сайт. URL: <https://odessitclub.org/> (дата звернення: 10.11.2019).
58. Зміни у порядку справляння туристичного збору. *Державна фіскальна служба України* : веб-сайт. URL: <http://sfs.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2019)
59. Зайцева В. М. Стратегічне управління готельними підприємствами в умовах глобалізації : монографія. Запоріжжя. : ЗНТУ, 2018. 105 с.
60. Електронний підручник за програмою «Статистика». *Стат Софт*: веб-сайт. URL: <http://statsoft.ru/home/> (дата звернення: 03.11.2019).
61. Основні показники діяльності місць розміщення. *Готельна справа*: веб-сайт. URL: <https://hoteladvisors.ru> (дата звернення: 01.11.2019).
62. Остапенко Я. О. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 127–129.
63. Гудзовата О. О. Автоматизовані системи управління готелем. *Торгівля, комерція, підприємництво*. 2013. Вип. 15. С. 94–98.
64. Роглев В. О. Автоматизація процесу управління готелем. *Наука та суспільство*. 2014. Вип. 3. С. 45–49.
65. Паньків Н. Є. Вплив закладів туристичної інфраструктури на навколишнє середовище та розвиток еко-готелів як інноваційної концепції гостинності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. Вип. 27. С. 108–112.
66. Чепурда Л. М. Сучасні підходи до клієнтів у розвитку готельного бізнесу. *Вісник Черкаського національного технологічного університету*. 2017. Вип. 4. С. 52–57.
67. Коваленко Д. І. Світовий досвід покращення сфери послуг. *Вісник Донецького національного університету ім. Василя Стуса*. 2017. Вип. 1. С. 160–169.

68. Лисенко О. Г. Нові концепції розвитку туристичної послуги. *Вісник Донецького національного університету ім. Василя Стуса*. 2017. Вип. 1. С. 176–180.